

Sv. Ambrozij o bogatih in revnih*

1. Pogled sv. Ambrozija na bogate

Ambrozijevo stališče o bogatih bi lahko opredelili kot protislovno ali kot zmerno, premišljeno. Skušal je naglasiti prednosti njihovega položaja za delo v prid lastnega odrešenja. Hkrati pa je tudi skrbel za to, da jih posvari – in to s kakšno vztrajnostjo – pred skušnjavami in nevarnostmi, ki so same po sebi povezane z njihovim položajem. Opo-minjal jih je, naj bodo usmiljeni do ubogih in na ta način sejejo za žetev, katere sadove bodo nato želi v nebesih.¹ Pozival jih je, naj ne bodo stiskaški, kar se tiče uporabe denarja, saj denar dejansko ni nič, niti v hudičevih očeh, v primerjavi z blagoslovom odrešenja.² Ko uporabljajo svoje premoženje z nebeško previdnostjo, lahko napravijo Boga za lastnega dolžnika zaradi radodarnosti do ubogih.³ Njihova pozornost do ubogih bi jih morala voditi k temu, da bi sledili Gospodovemu nasvetu, naj k večerji rajši kot bogataše povabi-jo uboge.⁴

Čeprav se je Ambrozij zavedal možnosti za dobra dela, ki jih imajo bogati zaradi posedovanja sredstev, in je neutrudno opozarjal, kako naj te možnosti uresničijo, hkrati ni prenehal omenjati dejstva, da občasna radodarnost ne more biti nadomestilo za darežljivo ljubezen do ubogih. Dva novčiča uboge vdove sta v njem prebudila sledeče razmišljanje: velikodušnosti se ne sme meriti v smislu: koliko, temveč prej s stopnjo predanosti, ki spremlja dar. Nikogar bi ne smelo biti sram dati le en novčič, če je to vse, kar si lahko privoščijo. Novčič, ki ga daje ubog človek, je zaklad v primerjavi z imetjem bogatega človeka. Nihče ne more dati več kot tisti, ki da vse.⁵ "O vi, bogataši, ste obteženi z zlatom, vi vlečete vaša dragocena oblačila za se-

boj po tleh, vi ste skoraj manjše vrednosti kot vaše bogastvo; in vi pričakujete, da se vas bo častilo, ker je velikost vašega daru zasenčila daritev ubovega človeka?"⁶

Ambrozij se je trudil v bogatih prebuditi njihovo občutljivost, ne da jih po nepotreb-nem, kaj šele nepravilno, osramotil. Skrbno je razlikoval med dobrim in slabim bogatašem, kajti vedel je, da vsi bogati niso pohlepneži.⁷ Ni se neposredno ukvarjal z imetjem ali njegovim umanjkanjem, ampak je iskal določeno notranjo pripravljenost.⁸ Ker so bogati, imajo neprecenljivo prednost pri posne-manju Besede, ki je postala uboga, čeprav je bila bogata. Z dajanjem ubogim jo lahko posnemajo. Nekateri, ki so poklicani k dolo-čenim stanjem popolnosti, kot je bil Elizej k preroški službi, zapustijo vse, kar imajo, in dajo vse ubogim. Ampak takšne brezpo-gojne odpovedi lastnini se ne zahteva od krist-jana, ki hoče posnemati Utelešeno Besedo v njenem uboštvu.⁹

Ambrozijev cilj je bil napraviti bogate uboge v duhu in prek udejanjenja tega no-tranjega uboštva učinkovito prispevati k zmanjšanju bede ubogih. Ni mogel verjeti, da bi se bogate morale častiti zaradi nji-hovega bogastva, ampak so ti spoštovanje zaslužili, ko so – hrepeneč po duhovnem bo-gastvu – v red spravili svoje uživanje svet-nih dobrin. Slavilo naj bi se jih, če so sami sebe upodabljali po Abrahamovem idealu bogatega človeka.¹⁰ V takih usmiljenih de-javnostih bogati prezirajo premoženje in po-trjujejo ničnost bogastva, ki ostaja nekaj praznega.¹¹ Dajejo dokaz, da ne ljubijo bo-gastva in časti bolj kot Boga¹² ter da ne na-slajajo v srebru, zlatu, oblačilih, posestvu

in vinogradu, olivnih nasadih, žitu, umetniških delih, slikah in marmorju.¹³

Ambrozij se je dobro zavedal, da je ideal nevezanosti na bogastvo, ki ga je oznanjal, zahteven. Opazil je, da je del bogatih, ki so bili v času miru sicer revni v duhu, odpadel v času preganjanja. Ti niso mogli prenesti izgube vseh svojih svetnih dobrin. Obet dejanske revščine jih je prestrašil. Zato pa je kristjan, ki je zmožen preseči svojo ljubezen do bogastva, pripravljen na mučeništvo.¹⁴

Ker v bogastvu preži nevarnost, je sv. Ambrozij marljiv pri opozarjanju o zlu bogastva. Hoče, da bi njegovi verniki z njim delili prepričanje: bogastvo je dobro, toda nevarno. Velika nevarnost bogastva je v tem, da to obrača bogatega proč od Boga. Priporoča Salomonovo molitev: "Ne dajaj mi ne revščine ne bogastva" (Prg 30,8), da bi tako obvaroval pred Scilo in Karibdo, katerih se je Salomon bal. Le redkokdaj se namreč na tem svetu najde Job.¹⁵

Ambrozij razkrinkava načine, ki jih bogataši uporabljajo, da se s pomočjo premoženja povzpnejo. Zviška gledajo na druge.¹⁶ Ponašajo se s svojim rodovnikom; sončijo se v siju in avri svojega plemiškega porekla. Ta ponos jih tako napolnjuje, da jih celo Bog ne more zadovoljiti.¹⁷ Iz samih sebe napravijo sužnje stvari, tako da se ne morejo podrediti Bogu.¹⁸ Njihov duh je tako prevzet od koristoljubja, spoštovanja in drugih nevrednih stvari, da ne morejo moliti.¹⁹ Z minevanjem časa jih njihovo ukvarjanje s samim seboj in svojimi interesi napravi neobčutljive za njihov dvomljivi položaj. Ne zavedajo se stvarnosti, tako živijo, kot da bi lahko vse svoje bogastvo vzeli s seboj.²⁰ Smrt jih bo prebudila in iz oči v oči soočila z računi, ki so jih nerazrešene pustili na tem svetu. V prihodnjem življenju bodo priče preobrata, kar se tiče bogastva. Iz Jobove knjige in prilike o Lazarju bi lahko predvideli, kaj bo za njih pomenil preobrat glede stvari v zakladnici.²¹

Posvetna opreznost bogatašev, ki se poslužujejo uporabe ključavnic, zapahov in sredstev, s katerimi ščitijo bogastvo, je v žalostnem nasprotju z njihovo duhovno neumnostjo. Svoja srca zasujejo z zlatom, ta srca pa ne bodo vstala v slavi.²² Njihovi zločini zoper človeštvo so toliko bolj neopravičljivi,²³ kolikor bolj jim je Bog dal njihovo bogastvo, da bi jim pomagal izogniti se tatvini v vseh njenih oblikah. Toda njihova ljubezen do zlata jih zaslepi. Omamljeni so.²⁴ Visoko se povzpnejo zaradi nepravčnosti in tu nimajo nobenega miru. Tako postanejo svoja lastna kazen.

Bogataši so v Ambrozijevem času imeli sužnje. Ambrozij institucije suženjstva ni razumel kot nekaj po naravi določenega, ampak kot posledico človekove norosti.²⁵ To njegovo stališče je povezano z njegovim učenjem, da je zasebna lastnina sama posledica izvirnega greha. Gospodarjem narekuje,²⁶ naj s sužnji ravnavo dobrotljivo. Suženjstvo sprejema tako, kot je sprejel zasebno lastnino: brez navdušenja. Če ga presoiamo v luči duhovnih vrednot, ni suženj čisto nič bolj podvržen grehu kot svobodnjak. Lahko je ravno tako duhovno svoboden²⁷ kot rimski državljani, tudi se lahko uri v kreposti.²⁸

Kljub Ambrozijevemu trudu, da bi uravnotežil razmerje med "za" in "proti", kar zadeva položaj bogatih ljudi, je splošen vtis, ki ga pri tem daje, precej skromen. Toda ko se obrača k ubogim, iz njega zveni nov, navdušenja poln prizvok. Njegovo stališče je tisto, ki bi ga rad prebudil v bogatih. Ni izkoriščal ubogih; njegovo uho je bilo odprto za njihove prošnje; najbolj odbijajoče je pustil priti k sebi. Vadil je svoje oko, da bi izsledilo ubožce.²⁹

2. Stališče sv. Ambrozija o ubogih

Sv. Ambrozij je priznaval, da je prava uporaba bogastva lahko popotnica za nebesa, da premožni ljudje lahko napredujejo v krepostih, ki presegajo možnosti, katere imajo ubo-

gi. Vseeno pa bi odobral Horacijevo besedno kombinacijo *superbus pecunia*,³⁰ kaj zavedal se je, da bogastvo prebuja ponos. Biti bogat in hkrati usmiljen je protislovje.³¹ Ko je kristjan enkrat usmerjen k nebesom, ne potrebuje več bogastva.³² Ambrozijeva naklonjenost je v prvi vrsti pri ubogih. Njihova pot je prava pot, oni so Božji ljubljenci. Revščina pomeni dobiček in ubogi odkrivajo, kar ugotavljajo filozofi: nesreča je koristna.³³ Strinja se z diakonom Lavrencijem, da so ubogi zaklad Cerkve.³⁴ Bogati jih morajo visoko ceniti. Kristus sam je pokazal posebno naklonjenost do ubogih in jih prisrčno sprejel v svoje kraljestvo, podarjajoč jim osvoboditev od strahu in bede.³⁵ Ubogi se odlikujejo v popolnosti, v Cerkvi imajo ugledno mesto.³⁶

Ubogi so v polnem pomenu Kristusove noge. Ko se jim pomaga, se umiva Kristusove noge. Vsak dan Odrešenik vstaja iz groba, da bi tako lahko vsi imeli možnost maziljenja njegovih nog. Cerkev se nikoli ne naveliča naloge umivati Kristusove noge. Odišavi jih in obriše s svojimi lasmi. Neguje Kristusove trpeče ude in jih mazili s svojo milostjo. Ne ukvarja se le z bogatimi in mogočnimi, ampak tudi z ubogimi, s katerimi ravna z enako skrbjo in pozornostjo.³⁷ Ker ubogi uživajo prednostno mesto, bi se vsa dobra dela, vsa dela usmiljenja, morala pričeti pri ubogih. Celo sadovi narave pripadajo ubogim. Deležni so enake narave kot bogataši.³⁸ Njihove solze so odrešilne, bogatejše od teh bogataša, pa naj bodo mladi ali stari. Njihov jok išče pozabe od žalosti ob smrti in prinaša večno veselje.³⁹

Ubogi imajo prave prijatelje. Bogati so pogosto brez prijateljev. Te, ki jih imajo, so često prijatelji samo v dobrih časih. Ubogi pa imajo prijateljev brez števila.⁴⁰ Zaradi vsega tega so ubogi v svetu pogosto predmet posmeha.⁴¹ Toda zasmehovalci ne žalijo toliko njih kot njihovega Stvarnika.⁴² Nič ni slabšega, *nihil gravius*,⁴³ od tega, da

se nanje gleda zviška; ni večjega bogoskrustva, *haec /.../ maximi plena sacrilegii*.⁴⁴ Kar se tiče ubogih, bi ti morali spoznati, kako srečni so, in ne bi smeli hlepeti po bogastvu.⁴⁵ Četudi v njih lepota tega, kar imajo bogati, prebuja poželenje, bi morali – kot Frančišek Asiški v neki drugi dobi – slaviti lepote narave.⁴⁶ Resnično ubogi posedujejo vse zaklade modrosti in védenja. Njihovo odrešenje odtehta vse bogastvo.⁴⁷

Svetopisemske podobe govorijo Ambroziju v prid, ko ta skuša izraziti svoje spoštovanje in ljubezen do ubogih. Najbolje se odlikuje, ko se poslužuje bibličnih osebnosti, pa naj bodo zgodovinske kot Jakob, in paupertate dives,⁴⁸ ali kot Mojzes, ki je zavrnil faraonovo bogastvo,⁴⁹ ali pa zgolj literarne, kot v Lazarjevem primeru. Prilika o Lazarju je Ambroziju prav posebej ljuba. Samo v delu *De Nabuthe* jo uporabi trikrat, vsakič pri tem poudarjajoč drug vidik. Kot prvo kaže na to, kako se uboge žrtvuje za okrasitev bogataševe mize.⁵⁰ Vzporeja skopega bogataša, ki je vstopil v deželo le z omejeno količino kruha, da bi bil prisiljen zadovoljiti se s tem, kar je prinesel s seboj, ter bogataša iz prilike o Lazarju. Revni so dolžni preletiti svojo kri in biti umorjeni, da bi ustregli njihovemu prefinjenemu okusu. Kot drugo Ambrozij uporablja Lazarjev primer, da bi spodbudil k pomoči ubogim. Pomoč, ki je dana tem, kateri so jo potrebni, uničuje ogenj.⁵¹ In tretjič, bogate opozarja, da bodo nekega dne ubogi dobili pravico in gospodovali bogatim.⁵²

V skladu z eshatološkim namenom Gospodove prilike, številni primeri, v katerih Ambrozij uporablja priliko o Lazarju – in teh je res veliko⁵³ – poudarjajo enkrat vidik poslednjih reči, drugič pa različne fasete Lazarjevega poveljanja in obsodbe bogataša. Lazar je Abrahamov zvesti dedič, ker je uresničeval Abrahamove kreposti,⁵⁴ zlasti to vere.⁵⁵ Abrahamovo naročje, Lazarjevo počivališče,

simbolizira večno blaženost, plačilo za življenje po težkem delu, zasluženi počitek. Lazar je prispodoba za izvršitev božje pravičnosti, popravo zla, ki obstaja v sedanjem eonu.⁵⁶ Lazar predstavlja investitorje v večne vrednostne papirje; v nebesih ti dobijo svoje investicije povrnjene z neprecenljivimi obrestmi.⁵⁷ On je norma za kristjana, ki živi v nasprotju s poganskim filozofskim standardom, kateri sodi le po razumu.⁵⁸ Kot drugi Lazar, je Teodozij pretrpel preganjanje, poleg tega je ob očetovi smrti moral pobegniti, preživeti leta v pregnanstvu, vrnil pa se je, da bi ubranil cesarstvo pred barbari in uzurpatorji.⁵⁹ Mladi Valentinijan se je pridružil polbratu Gracijanu v podeželskem miru naročja patriarhov, v okrasju, ki spominja na krščanska Elizejska polja.⁶⁰

Posebna božja previdnost na drugem svetu pogosto postavi na glavo usodo uspešnih in nesrečnih, tako da trpljenje na tem svetu lahko vidimo kot neke vrste predestinacijo. Ambrozij ugotavlja, da je božje usmilenje rajši z ubogimi in izobčenimi kot z blagoslovljenimi od tega sveta. Če bi bil Bog usmiljen z bogatašem, bi imela prilika bistveno drugačen preobrat,⁶¹ toda v taki kot je, Lazarji ali, bolje, drugi Kristusi, premagajo zlo in vladajo v Abrahamovem naročju.⁶²

Enačenje Lazarja s Kristusom je pomembno, kajti Lazar je v Ambrozijevem duhu povezan z Nabótom; tudi Nabót je izenačen s Kristusom.⁶³ V obeh junakih Ambrozij naglašajo njuno mistično povezanost s Kristusom. Doprimev Lazarjeve zveze s Kristusom utemeljuje milost, ki je ta ne bi nikoli mogel predpostavljati, če bi ga Kristus ne bil odrešil in poklical. Prejel je njegovo odlično podporo, ker je Kristus izbrisal chirographum, njegov dolg. Njegovo življenje je bilo s Kristusom skrito v Bogu: zdaj ga je Kristus sprejel v svoje kraljestvo.⁶⁴ Lazar doseže milost, ker je sledil poti resnice. Toda skopi, na primer trgovci, se samo pretvarjajo, da sledijo poti resnice, in jih je tre-

ba prištevati h krivovercem.⁶⁵ Iz poveličevanja resnice in stvarnosti, iz ovrednotenja ubogega kot zares modrega, Ambrozij sklepa, da smrt ni nesreča. Lazarjeva zgodba daje jasen in prepričljiv dokaz, da bodo samo bogati, tj. tisti, ki so iskali smrt, okušali smrt v prihodnjem življenju.⁶⁶

Ambrozij je imel Kristusovega duha. Kristus je cenil uboge. Kristusov pogled nanje je zato Ambroziju model. Kristus je postal ubog, eden od teh, ki jih bogati prezirajo. Iz tega razloga bi bogati ne smeli biti nepopustljivi do ubogih, še manj bi jih smeli prezirati.⁶⁷ Kot posebno znamenje spoštovanja Kristus ni, ko je izbral prostor za postavitev evharistije, iskal gostoljubja neke bogate ali mogočne osebnosti, ampak se je potegoval za naklonjenost revnega človeka. Omejena sredstva ubogih so mu bila bližja od aristokratove palače. Apostole je poslal k določenemu človeku, ki ni niti omenjen z imenom, da bi se nanj nikoli ne gledalo kot na plemeniteža.⁶⁸

Ambrozij je v ubogih prepoznal poteze Kristusovega obličja. Tisti, ki iščejo Kristusovo podobo, ne ljubijo bogastva niti ne množijo svojega premoženja. Uboge vabijo na svoj dom, z lačnimi delijo svoj kruh, oblačijo gole. Na ta način si pridobivajo zaklad v nebesih in imajo poročstvo, da bodo to, kar imajo, vzeli s seboj v prihodnji svet. Izogibajo se skrbem. Ogibajo se pravnim sporom; ne vlačijo ubogih na sodišče.⁶⁹ Njihovo plačilo je mir. Ogibajo se vina, poedin in sredstev, ki pripravljajo takšne stvari.⁷⁰ Nazadnje Ambrozij zapoveduje meditiranje ob Svetem pismu kot sredstvo, da bi imeli Kristusa v mislih ter da bi mislili o njem tako, kot je njega vredno. Ambrozij trdi, da je Adam izgubil svojo posest, ker se ni držal Gospodovih besed.⁷¹

Z vzvišenim konceptom uboštva kot sredstva za zvezo z Bogom, kot prakticiranja odpovedi temu svetu in samodiscipline, kot iz-

koreninjenja skoposti, kot dokaza za pravičnost in bratstvo med ljudmi, je Ambrozij namenil veliko pastoralno skrb temu, da bi ob vsakem času oznanjal dolžnost ljubezni, zaščite in naklonjenosti do ubogih.

Ambrozij je ljubil uboge: kot prvo, vsi svetniki iz stare zaveze so bili ubogi: Job, Elija, Elizej, na poseben način pa Abraham, ki je bil kljub bogastvu reven v duhu.⁷² Predvsem pa je ljubil berača Lazarja, premišljeval o njegovem življenju in plačilu ter ga slavil v številnih odlomkih.⁷³ V zameno so revni ljubili Ambrozija.⁷⁴ V velikodušnosti bogatih in mogočnih je cenil njihovo prijaznost in ljubezen do ubogih.⁷⁵

Njegova ljubezen se ni ustavila pri svetopisemskih primerih, ampak se je prevajala v vdanost do ubogih. Njegova hvala Satirovih dobrih del do ubogih ni mogla zakriti njegove lastne dobrotlosti do ubogih. Satir je pripisoval lastna dela Ambroziju, kot tudi Ambrozijeva hvalnica lastnemu bratu razkriva njegovo živo zanimanje za uboge. Satir je dobro vedel, kaj je počel, ko je Ambroziju zaupal svojo zapuščino v prid ubogim.⁷⁶ Ambrozijeva navodila, ki jih je dal kleru v Milanu, kako naj

vršijo telesna dela usmiljenja, razodevajo njegova lastna prepričanja in njegovo ravnanje.⁷⁷

Ambrozij je ščitil uboge. Branil je vdove in sirote, tudi ko je bila vdova cesarica Justina, zaščitnica arijancev, sirota pa njen sin, mladi cesar. Odlikoval se je po dobrohotnih posegih, ki jih je razumel kot dolžnost;⁷⁸ niti ni izključil na smrt obsojenih iz svojih posredovanj v njihovem imenu.⁷⁹ Zapustil je dokaz svoje nežne ljubezni do Kristusovih malih v osebi otrok.⁸⁰ Teodozij, ki je v tem pogledu poznal njegovo srčno toplino, je zaupal Ambrozijevemu vplivu svojega mladega sina.⁸¹ Ambrozij ni izgubil nobenega trenutka, da ne bi izpolnil svoje dolžnosti. Celó v pogrebem govoru za Teodozija je skušal pridobiti naklonjenost ljudstva za mlade prince.⁸²

Ne samo ubogi zaradi pomanjkanja denarja, ampak ubogi vseh vrst, zatirani in ubožni so po njem terjali svojo pravico. Dopuščal je, da je sodnik v dobri vesti lahko apliciral zakon in naložil smrtno kazen, toda trdil je, da je bolje uporabiti dobrotljivost. Kristus sam je dal tak primer, ko je odpustil prešuštnici.⁸³ Njegova prizadevanja v prid ubogih niso bila vselej uspešna. V pretori-

Prizor iz prilike o bogatinu in ubogem Lazarju.

Kamen, ok. 1120/25, vhodna lopa južnega portala, opatijska c. sv. Petra, Moissac.

jumu ga je zavrnil Macedonij; neustrašen je našel način, da mu je preprečil priti do cesarja.⁸⁴ Po Teodozijevi zmagi nad Evgenijem je prejel pomilostitev po prizivih v obliki pisma in osebnem posredovanju v Ogleju.⁸⁵ Imel je sočutje z umirajočimi in obžaloval je, ker je včasih zanemarjal to, da bi jih obiskoval. Naj je bila ta nepazljivost resnična – ali pa morda le samoovrednotenje svetnika – njegova malomarnost predpostavlja spoštovanje te dolžnosti kot dela pastoralne skrbi.⁸⁶ Z eno besedo, on je pri nogah ubogih, kajti ti so ponižni člani Kristusovega telesa, in zaradi njih ne popušča mogočnim sveta.⁸⁷

Ambrozij je bil naklonjen ubogim; stal je ob njihovi strani, toda zanemarjal ni niti premožnejših članov milanske družbe. Toda njegovo ravnanje z Avguštinom – in veliko je bilo o tem rečenega – kaže, da ni kakor koli protežiral govornika, ki je prišel iz Rima, kot Simmahovo darila Milančanom.⁸⁸ Njegova vrata so bila vendarle odprta vsem; postajal je vse za vse, da bi vsi dosegli Kristusa.⁸⁹ Čeprav so neposredno upravljanje cerkvene dobrodelnosti vršili drugi, predvsem diakoni,⁹⁰ je sam osebno nadzoroval razdelitev cerkvenih darov. S kakšno skrbjo je čuval sredstva in hotel, da bi jih kleriki varovali!⁹¹ Različne cilje, ki jih je dosegel, bi lahko zvedli na odkupovanje ujetnikov, skrb za uboge, nego bolnih, obiskovanje zaprtih, plačevanje dolgov, preskrbo dote za revna dekleta.⁹² Njegova naklonjenost je sledila ubogim onstran vrat smrti; skrbel je, kot Tobija, da bi njegovi kleriki priskrbeli revežem dostojen pogreb.⁹³ Spodbujal je molitve in daritve za rajnike.⁹⁴ Njegovo naklonjeno srce ga je vleklo k tistim, ki so izgubili svoje premoženje in bili pahnjeni v pomanjkanje in predvsem v sramoto. Ti so bili preveč ponosni, da bi beračili. Kler bi jih moral poiskati.⁹⁵ Kljub vsej tej skrbi in vplivu je zavrnil, da bi bil vpleten v spore v zvezi z nasledstvom,⁹⁶ tako kot je to storil njegov Gospodar.⁹⁷ Za vdovo bi

napravil izjemo, kot je storil, ko je moral posredovati v sporu med škofom Marcelom in njegovim bratom Laetom.⁹⁸

Potemtakem ni nič bolj pričakovanega od tega, da so množice, ko je ta veliki pastir umrl, gnetle okoli njegovih smrtnih ostanikov. Njegov biograf je zapisal, da nihče ni mogel prešteti navzočih ljudi vseh starosti in obeh spolov, ki so se udeležili pogreba. Če se jih ni dalo prešteti, je pa bilo možno opaziti, da so bili pri poklonitvi temu zaščitniku ljudi Judje in pogani pomešani s kristjani.⁹⁹

Motiv Ambrozijevega apostolata v prid ubogim in nemočnim je najti v njegovem globokem prepričanju, ki je temeljilo na veri, da se Kristus sam identificira z ubogimi.¹⁰⁰ Njegova velika vera mu je dajala jasno dojemanje tega enačenja. Kot bi sam to izrazil, Ambrozij je razumel uboge in iz tega razumevanja izhaja njegova naklonjenost do njih. Takšno razumevanje pa mu je prineslo blaženost, uživanje Boga.¹⁰¹ Enkratnost njegove vizije, preprostost, ki jo je tako občudoval, je skupaj z enkratnostjo namena zaznamovala njegovo življenje, tako da njegova skrb ni zadevala le razmerij med Cerkvijo in državo, ampak dobrobit Božjega ljudstva. Za Ambrozija bi bilo možno storiti to, kar je on sam storil za svojega brata Satira, tj. pokazati na razcvet moralnih kreposti v njem. Ta sijaj junaške moralne kreposti je, kot smo videli, sad vere. Sklep je neizbežen: Ambrozijevo življenje je harmonija teoloških in moralnih kreposti, obilje življenja, ki je skrito v Bogu ter se izliva na nepriviligirane tega sveta.

Prevedel Zvonko Bergant

* Odlomek je iz Vaseyjevega dela *The Social Ideas in the Works of St. Ambrose*, ki je izšlo leta 1982 v Rimu, str. 214–225.

1. Nab. 12, 53 (498.7–12).

2. Exp. Ps. 37, 23 (CSEL 64, 153.24-25).
3. Exc. 1, 60 (CSEL 73, 240).
4. Off. 2, 25, 126 (PL 16, 144C-145A).
5. Vid. 5, 27 (PL 16, 256A).
6. Vid. 5, 28 (256B).
7. Exp. Luc. 8, 86 (CSEL 32/4, 435.1-3).
8. Off. 1, 30 149 (PL 16, 72B): prim. Nab. 2, 7 (472.15-18).
9. Exp. Ps. 38, 27 (CSEL 64, 205.1-10). Prim. Seneka, Vita Beata, 22, 1: "...quin haec major materia sapienti viro sit animum explicandi suum in divitiis quam in paupertate cum in hac unum genus virtutis sit non inclinari nec deprimi, in divitiis et temperantia et liberalitas et diligentia et dispositio et magnificentia campum habent patentem?"; prim. tudi 24, 4. Neskončne možnosti, da bogati udejanjajo krepost, na katero opozarja Ambrozij, sovpadajo s prednostmi, ki jih stoiki spoznavajo pri izvajanju kreposti.
10. Abr. 2, 5, 20 (CSEL 32/1, 578.12 sl.); Isaac 4, 11 (650-651); kaže na notranje bogastvo sv. Pavla in pravi: "solus sibi abundat"; prim. Nab. 14, 60 (540.5-7): "Si vis dives esse, esto pauper saeculo, ut sis deo dives, dives fidei dives est deo, dives misericordiae dives est deo, etc."
11. Ep. 29, 19 (PL 16, 1104A).
12. Exp. Ps. 118, 3, 32 (CSEL 62, 59).
13. Exp. Ps. 118, 2, 32 (39); prim. tudi 118, 2, 33 (39-40).
14. Exp. Ps. 118, 14, 35 (322.3).
15. Exp. Ps. 118, 8, 38 (173).
16. Nab. 13, 54 (499); Exp. Ps. 118, 20, 17 (CSEL 62, 453-554).
17. Exp. Ps. 118, 12, 37 (272.20-273.5).
18. Bon. Mort. 6, 25 (CSEL 32/1, 725.24-726.8); Nab. 6, 29 (484.6-9).
19. Sacr. 6, 5, 20 (CSEL 73, 80).
20. Interpel. 1, 3, 8 (CSEL 32/2, 215-216).
21. Off. 1, 12, 44 (PL 16, 40B). Apol. David 11, 11, 57 (CSEL 32/2, 398).
22. Jacob 2, 5, 23 (CSEL 32/1, 45).
23. Off. 1, 16, 63 (PL 16, 46A).
24. Exp. Ps. 118, 8, 9 (CSEL 62, 154.9-18). Sv. Ambrozij in predhodni številki (8) pravi, da posvetni ljudje mislijo, da vrhunec sreče leži v bogastvu. Vsakdo je hlapčevski do njih zaradi njihovega denarja; mnogi, ki občudujejo njihovo bogastvo, se bojijo njihove moči in častijo njihovo plemenitost. Toda sv. Pavel ugovarja: vse to je ničevno (Fil 3,3-8): "Frequenter enim aestimatur pauper ille irridendus et exsecrandus propter illuviem vestium aut vulnerum cicatrices: eo quod in terra nullam habeat portionem; et tamen portio eius in coelo est. Anima eius ibi sibi patrimonium collocavit, quia audivit Iesum dicentem: nolite thesaurum vobis condere in terra sed thesaurum, inquit, vobis condite in coelo (Mt 6, 10, 20). /.../ quam clausas aures habent et sono acris obtusas; nummus magis illis resonat quam verba divina."
25. Ep. 37, 8-9 (PL 16, 1131-1132).
26. Ep. 63, 112 (PL 16, 1271).
27. Exh. virg. 1, 3 (PL 15, 352).
28. Ioseph 4, 20 (CSEL 32/2, 86.87).
29. Exp. Ps. 118, 16, 7 (CSEL 62, 355).
30. Horatius, Od. IV, 5.
31. Exp. Luc. 8, 70 (CSEL 32/4, 427-428).
32. Exp. Luc. 8, 44 (411-412).
33. Off. 1, 9, 29 (PL 16, 35C); Nab., 8, 40 (490.8-11).
34. Off. 2, 28, 140 (149C).
35. Ep. 81, 11 (PL 16, 1331).
36. Hex. 6, 8, 52 (CSEL 32/1, 243-245).
37. Ep. 41, 23 (PL 16, 1166D-1167A); ravno tam 22 (1164C).
38. Off. 1, 11, 38 (PL 16, 38B).
39. Exc. 1, 5 (CSEL 73, 212).
40. Off. 3, 2, 134 (PL 16, 192-193).
41. Exp. Ps. 118, 10, 26 (CSEL 62, 210.11-25).
42. Exp. Luc. 8, 61 (CSEL 32/4, 422).
43. Exp. Ps. 118, 3, 37 (CSEL 62, 62).
44. Exp. Ps. 118, 8, 58 (187).
45. Exp. Ps. 118, 14, 36 (332.14-18); prim. Exp. Ps. 37, 23 (CSEL 64, 153-154); prim. Exp. Luc. 8, 44 (CSEL 32/4, 411.19).
46. Hex. 6, 8, 52 (CSEL 32/1 244-245).
47. Ap. David 2, 11, 57 (CSEL 32/2, 398).
48. Iac. 2, 1, 1 (CSEL 32/2, 31).
49. Exp. Ps. 118, 8, 15 (CSEL 62, 158-159).
50. Nab. 5, 19 (477.9 sl.).
51. Nab. 12, 55-53 (498.2-9).
52. Nab. 14, 60 (504.17-505.1-2).
53. Exp. Ps. 118, 10, 35; 15, 26; 18, 4; 18, 34; 3, 17; 4, 25 (CSEL 62, 225; 343-344; 398.8 sl.; 415.12 sl.; 50.1-6; 79.17); Bon. Mort. 12, 52 (CSEL 32/1, 748.1-7); Ob. Theod. 53 (CSEL 73, 399.16-17); Exp. Luc. 8, 13 (CSEL 32/4, 397.8 sl.); Ob. Val. 72 (CSEL 73, 363.9-11); Interp. Iob. II (III) 5, 17 (CSEL 32/2, 243, 14-15).
54. Exc. 2, 101 (CSEL 73, 305.5-10); prim. Exp. Ps. 37, 30 (CSEL 64, 154).
55. Bon. Mort. 12, 42 (CSEL 32/1, 747-748); prim. Ob. Theod. 53 (CSEL 73, 399.1-9); Sacr. 1, 2, 8 (CSEL 73, 19.34 sl.).
56. Sv. Ambrozij obravnava vprašanje uspevanja hudobnih v Off. 1, 12-12 (PL 16, 38D-42B).
57. Ob. Valent. 72 (CSEL 73, 363.8-12).
58. Off. 1, 9, 29 (PL 16, 35C-36A).
59. Ob. Theod. 53 (CSEL 73, 363 sl.).
60. Ob. Val. 72 sl (CSEL 73, 363 sl.).
61. Exp. Ps. 118, 10, 35 (CSEL 62, 225, 4-11).
62. Exp. Ps. 118, 13, 34 (CSEL 62, 415.9-13).

63. Exh. virg. 5, 30 (PL 16, 360AB).
64. Exp. Ps. 118, 15, 26 (CSEL 62, 343.26-344.9).
65. Exp. Ps. 118, 4, 25 (CSEL 62, 79.13-19); prim. Exp. Luc. 8, 13 (CSEL 32/4, 397.8 sl.). Odlomek je značilen za sv. Ambrozija, kar zadeva jezik in ideje: deo dives, locuples fide, veram fidem, faeneratam mercedem, ter vrsta izrazja so značilna za njegov stil. Prim. Nab. 2, 5 (472.1); II, 49 (495.12); 7, 35 (487); 7, 36 (487); 8, 38 (489.9); kar se tiče napadov na skopuhe.
66. Exc. 2, 39 (CSEL 73, 270-4-39), PL 16, 1383B. Prim. Plotin, *Peri prôtou agathou*, En. I, 1-3 (ur. E. Bréhier, Pariz 1924, 109-110); P. Courcelle, *Recherches sur les Confessions de S. Augustin*, Pariz 1968, 117-120.
67. Exp. Ps. 118, 20, 17 (CSEL 62, 453-454).
68. Exp. Luc. 10, 46 (CSEL 32/4, 472).
69. Exp. Ps. 38, 27 (CSEL 64, 204-205).
70. Exp. Ps. 36, 22 (88).
71. Exp. Ps. 118, 12, 2 (CSEL 62, 253); Exp. Ps. 36, 20 (CSEL 64, 86-87).
72. Za Elija, Ep. X. (38), 7 (CSEL 82, 75-76); Nab. 2, 7 (472.15-22); 12, 51 (496.10-497.1); 15, 64 (50.8-15):
73. Za Lazarja, Exp. Luc. 8, 18-20; 8, 77 (CSEL 32/2, 400; 431); Bon. Mort. 12, 54 (CSEL 32/1, 749-750); Off. 1, 9, 29 (PL 16, 35C-36A); Exp. Ps. 118, 3, 17; 10, 35 (CSEL 62, 49-50; 224-225); Interp. Job. 2 (3) 5, 17; 3 (4) 3, 8 (CSEL 32/2, 243; 253); Hel. 8, 27 (427), 741AB.
74. Prim. Exc. 1, 5 (CSEL 732, 211-212).
75. Ob. Theod. 48 (CSEL 73, 397.10-13).
76. Exc. 1, 59 (CSEL 73, 240.8-11).
77. Off. 1, 30; 2, 28 (PL 16, 70B-74C; 148A-150B).
78. Ep. 83 (PL 16, 1335-1338).
79. Prim. Ep. 25 (PL 16, 1083-1086).
80. Ep. 54, 2 (PL 16, 1217B).
81. Ob. Theod. 11 (CSEL 73, 377.1-6); A. Baunard, *Histoire de Saint Ambroise*, Pariz 1872, 56 sl.
82. Ob. Theod., prav tam.
83. Ep. 25 (PL 16, 1083-1086). Toda Ambrozij je priznaval "minister ultionis" države, Cain 2, 4, 15 (CSEL 32/1, 391, 9 sl.), toda z obzirnostjo. Sodnikom priporoča "sobrietatem", Exp. Ps. 118, 20, 37 (CSEL 62, 462). Zgleda, da je dopuščal mučenje, equleo, Cain 2, 9, 27, da bi se doseglo resnico (CSEL 32/1, 401, 9 sl.). Vendarle se zdi, da je na teh mestih enostavno navajal dejstva, ne da bi se sam izrekel.
84. Paulinus, Vita 37 (PL 14, 42).
85. Prav tam, 31 (40C); prim. Ep. 61 (PL 16, 1237-1238); Ep. 62 (1238-1239).
86. Bon. Mort. 8, 27 (CSEL 32/1, 735.9-12): "Quoties mihi pudorem incussit, si moriturum praeterii, si non visitavi graviter aegrum, si fastidivi inopem, si captivum non redemi, senem sprevi?"
87. Ep. 41, 22-23 (PL 16, 1166CD).
88. Aug. Conf. 11, 18; Solilog 2, 4, 26. O. Tescari, *Quid causae fuerit, eut Ambrosius cum Augustino colloqui noluerit*, *Latinitas* 3 (1955), 83-86.
89. Aug. Conf. 6, 3, 3.
90. Off. 2, 28, 140 (PL 16, 149C).
91. Off. 2, 29 (150 sl.).
92. Off. 2, 15, 72 (129C).
93. Off. 2, 28, 142 (150B); Tob. 1, 5 (CSEL 32/2, 520.6).
94. Exc. 1, 5 (CSEL 73, 212); Ob. Val. 56 (356).
95. Off. 1, 30, 158 (PL 16, 74C).
96. Off. 3, 9, 58 (PL 16, 171A).
97. Lc 12, 14; Exp. Luc. 7, 122 (CSEL 32/4, 334).
98. Ep. 82 (PL 16, 1331-1335).
99. Paulinus, Vita 48 (PL 14, 46D).
100. Exp. Ps. 40, 3 (CSEL 64, 231.13-25).
101. Exp. Ps. 61, 21 (CSEL 64, 391.20-392.2).